

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра стандартизації та сертифікації сільськогосподарської продукції

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету харчових технологій
та управління якістю продукції
АПК

Лариса БАЛЬ-ПРИЛИПКО

“22” червня 2024 р.
Мотола Д Ю

“СХВАЛЕНО”

на засіданні кафедри стандартизації
та сертифікації с.-г. продукції
Протокол № 17 від “ 15 ” травня 2024 р.

Завідувач кафедри

 Галина ТОЛОК

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП Харчові технології
Олександр САВЧЕНКО

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ
ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ**

Галузь знань
Спеціальність
Освітня програма
Факультет
Розробники

18 Виробництво та технології
181 Харчові технології
Харчові технології
Харчових технологій та управління якістю продукції АПК
Адамчук Л.О., д. т. н., доцент;
Науменко Т.В., PhD, доцент

Київ – 2024 р.

1. Опис навчальної дисципліни

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	<i>Бакалавр</i>	
Спеціальність	<i>181 Харчові технології</i>	
Освітня програма	<i>Харчові технології</i>	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Форма контролю	<i>Екзамен</i>	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	4	-
Семестр	7	-
Лекційні заняття	<i>15 год.</i>	-
Лабораторні заняття	<i>15 год.</i>	-
Самостійна робота	<i>90 год.</i>	-
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	<i>2 год.</i>	-

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Освоєння дисципліни «Ідентифікація та методи виявлення фальсифікації харчової продукції» полягає у формуванні у здобувачів вищої освіти системи знань із застосування сучасних методів ідентифікації та контролю за фальшуванням, виявлення дефектної, недоброякісної, фальсифікованої та небезпечної харчової продукції.

Метою викладання дисципліни «Ідентифікація та методи виявлення фальсифікації харчової продукції» є підготовка фахівців зі спеціальності 181 «Харчові технології» та набуття ними теоретичних знань, практичних навичок у проведенні ідентифікації, способів і методів виявлення фальсифікації сировини, напівфабрикатів і готової харчової продукції.

Завданнями викладання дисципліни «Ідентифікація та методи виявлення фальсифікації харчової продукції» є:

- набуття здобувачами вищої освіти теоретичних і практичних основ ідентифікації та методів виявлення фальсифікації харчової продукції;
- формування у здобувачів вищої освіти знань, що дозволяють зрозуміти критерії та показники ідентифікації харчової продукції;
- розвиток у здобувачів вищої освіти практичного досвіду із застосування способів виявлення фальсифікації харчової продукції;
- набуття здобувачами вищої освіти професійних навичок з ідентифікації та технологічної експертизи харчової продукції;
- розвиток у здобувачів вищої освіти навичок роботи з нормативними документами у сфері ідентифікації та запобіганні фальшування харчової продукції.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Ідентифікація та методи виявлення фальсифікації харчової продукції» здобувач вищої освіти повинен:

знати: поняття, мету та роль ідентифікації та фальсифікації; методологічні аспекти ідентифікації та фальсифікації харчової продукції; правила проведення ідентифікації у випробувальних лабораторіях та виробничих умовах; інформаційні засоби ідентифікації та сучасні електронні ресурси запобігання фальсифікації; основи харчової експертизи; нормативну документацію у сфері ідентифікації та виявлення фальсифікації харчової продукції; принципи виявлення асортиментної, якісної, інформаційної та інших видів фальсифікації харчової продукції;

вміти: застосовувати набуті знання для ідентифікації харчової продукції; ідентифікувати продукти за назвами, сортом, походженням, споживними властивостями та іншими параметрами, характеристиками, властивостями; визначати відповідність показників якості сировини, напівфабрикатів і готової продукції нормативним вимогам за допомогою сучасних методів аналізу; здійснювати експертизу харчової продукції; оцінювати якості аналізованих продуктів згідно з вимогами технологічного режиму або нормативно-технічної документації; виявляти дефекти у сировині та харчових продуктах лабораторними методами; володіти методами виявлення фальсифікації харчової продукції; застосовувати здобуті теоретичні знання і практичні навички у професійній діяльності, аналізувати технологічні ситуації та обирати раціональні технічні рішення.

Набуття компетентностей:

загальні компетентності:

ЗК1 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК4 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК6 Здатністю оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК7 Здатність працювати в команді.

ЗК9 Навички здійснення безпечної діяльності.

фахові (спеціальні) компетентності:

СК1 Здатність впроваджувати у виробництво технології харчових продуктів на основі розуміння сутності перетворень основних компонентів продовольчої сировини впродовж технологічного процесу.

СК3 Здатність організовувати та проводити контроль якості і безпечності сировини, напівфабрикатів та харчових продуктів із застосуванням сучасних методів.

СК4 Здатність забезпечувати якість і безпеку продукції на основі відповідних стандартів та у межах систем управління безпечністю харчових продуктів під час їх виробництва і реалізації.

СК8 Здатність проводити дослідження в умовах спеціалізованих лабораторій для вирішення прикладних задач.

Програмні результати навчання:

ПРН1 Знати і розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі харчових технологій.

ПРН5 Знати наукові основи технологічних процесів харчових виробництв та закономірності фізико-хімічних, біохімічних і мікробіологічних перетворень основних компонентів продовольчої сировини під час технологічного перероблення.

ПРН11 Визначати відповідність показників якості сировини, напівфабрикатів і готової продукції нормативним вимогам за допомогою сучасних методів аналізу (або контролю).

ПРН18 Мати базові навички проведення теоретичних та/або експериментальних наукових досліджень, що виконуються індивідуально та/або у складі наукової групи.

ПРН27. Зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства, вести здоровий спосіб життя

3. Програма та структура навчальної дисципліни для: повного терміну денної форми навчання

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин				
	тижні	усього	у тому числі		
			л	лаб.	с. р.
Змістовний модуль 1. Суть та основні аспекти ідентифікації харчової продукції					
Тема 1. Основні поняття, функції і види ідентифікації харчової продукції	1-2	16	2	2	12
Тема 2. Об'єкти, суб'єкти, методи та засоби ідентифікації харчової продукції	3-4	16	2	2	12
Тема 3. Ідентифікація як складова експертизи харчової продукції	5-6	16	2	2	12
Разом за змістовним модулем 1		48	6	6	36
Змістовний модуль 2. Фальсифікація харчової продукції					
Тема 4. Сутність, види, наслідки, заходи попередження та методи виявлення фальсифікації харчової продукції	7-8	16	2	2	12
Тема 5. Ідентифікація та виявлення фальсифікації зерноборошняної, рибної та м'ясної продукції	9-10	16	2	2	12
Тема 6. Ідентифікація та виявлення фальсифікації молока, молочних продуктів, яєць, яєчних товарів, харчових концентратів	11-12	16	2	2	12
Тема 7. Ідентифікація та виявлення фальсифікації фруктових-овочевої, лікеро-горілчаної продукції, меду та кондитерських виробів	13-15	24	3	3	18
Разом за змістовним модулем 2		72	9	9	54
Усього годин		120	15	15	90

4. Теми лабораторних занять

№ н/п	Назва теми лабораторного заняття	Кількість годин
1.	Ідентифікація та способи виявлення фальсифікації зерноборошняної продукції	2
2.	Ідентифікація та способи виявлення фальсифікації рибної та м'ясної продукції	2
3.	Способи фальсифікації м'ясних напівфабрикатів та методи її виявлення	2
4.	Інформаційна оцінка та способи виявлення фальсифікації молочних продуктів	2
5.	Експертиза яєць та яєчних товарів	2
6.	Ідентифікація меду та кондитерських виробів.	2
7.	Способи виявлення фальсифікації фруктових-овочевої продукції	2
8.	Способи виявлення фальсифікації лікеро-горілчаної продукції	2

5. Засоби діагностики результатів навчання:

- екзамен;
- модульні тести;
- захист лабораторних робіт;
- проміжний усний контроль.

Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань здобувачами вищої освіти

Контрольні питання

- 1) Поняття та принципи ідентифікації харчової продукції.
- 2) Функції ідентифікації харчової продукції.
- 3) Види ідентифікації харчової продукції.
- 4) Об'єкти ідентифікації харчової продукції.
- 5) Суб'єкти ідентифікації харчової продукції.
- 6) Методи ідентифікації харчової продукції.
- 7) Засоби ідентифікації харчової продукції.
- 8) Принципи експертизи харчової продукції та роль ідентифікації у процесі.
- 9) Законодавча база, яка регулює відповідальність суб'єктів ринку за виробництво та реалізацію фальсифікованої харчової продукції.
- 10) Нормативна документація як засіб ідентифікації харчової продукції.
- 11) Роль інформації про харчову продукцію.
- 12) Сучасні засоби інформації про харчову продукцію.
- 13) Товарний знак як нематеріальний актив виробничого підприємства.
- 14) Правовий захист товарного знаку в Україні.
- 15) Особливості реєстрації товарних знаків в Україні
- 16) Нормативна та законодавча база, що регулює відносини в сфері захисту виробників від підробки їх харчової продукції.
- 17) Нормативна та законодавча база, що регулює відносини в сфері захисту споживачів від неякісної та небезпечної харчової продукції.
- 18) Способи захисту товарних знаків від підробки.
- 19) Державні органи, які контролюють додержання прав на товарні знаки.
- 20) Недержавний захист товарного знаку.
- 21) Історичний аспект фальсифікації харчової продукції.
- 22) Наслідки реалізації фальсифікованої харчової продукції.
- 23) Сучасні заходи для попередження й боротьби з фальсифікацією.
- 24) Зарубіжний досвід боротьби з фальсифікацією.
- 25) Ідентифікаційна експертиза: цілі та завдання на сучасному етапі.
- 26) Інноваційні методи виявлення фальсифікації харчової продукції.
- 27) Лабораторні методи виявлення фальсифікації харчової продукції.
- 28) Способи виявлення фальсифікації харчової продукції у виробничих умовах.
- 29) Способи виявлення фальсифікації зерноборошняної продукції.
- 30) Способи виявлення фальсифікації рибної продукції.
- 31) Способи виявлення фальсифікації м'ясної продукції.

- 32) Способи виявлення фальсифікації м'ясних напівфабрикатів.
- 33) Способи виявлення фальсифікації молочних продуктів.
- 34) Способи виявлення фальсифікації яєць та яєчних товарів.
- 35) Способи виявлення фальсифікації харчових концентратів.
- 36) Способи виявлення фальсифікації меду та кондитерських виробів.
- 37) Способи виявлення фальсифікації фруктово-овочевої продукції.
- 38) Способи виявлення фальсифікації лікєро-горілкової продукції.

Тестові завдання

1) Хімічний склад кожного харчового продукту (тобто вміст окремих компонентів в ньому) обумовлений:

- a. Державними стандартами України (ДСТУ)
- b. Технічні умови (ТУ) на виготовлення продукту
- c. Кодекс Аліментаріус
- d. Всі відповіді вірні

2) Зміна стандартного складу харчового продукту може відбуватись за:

- a. випадкового введення в продукт сторонніх речовин
- b. вилучення деяких компонентів внаслідок розкрадання.
- c. умисного введення в продукт сторонніх речовин в продукт сторонніх речовин
- d. порушення технологічного режиму виготовлення або зберігання продукту
- e. всі відповіді вірні

3) До шкідливих і небезпечних речовин, які можуть знаходитися у продуктах

- a. генетично модифіковані організми
- b. консерванти
- c. продукти окислення металеві тари для консервів
- d. всі перелічені

4) Внаслідок порушення правил зберігання, недостатньої термічної обробки, у харчових продуктах можуть розвиватися

- a. тільки бактерії
- b. тільки колонії грибів (дріжджі, пліснява)
- c. бактерії та гриби

5) До продуктів окислювальної деструкції різних органічних речовин відносять:

- a. сполуки пероксидного характеру
- b. альдегіди і кетони
- c. низькомолекулярні кислоти
- d. всі відповіді вірні

6) Об'єктами харчової експертизи є:

- a. харчові продукти
- b. сировина
- c. напівфабрикати

- d. документи
- e. все перелічене

7) Під час експертизи у молоці та молочних продуктах визначають:

- a. жирність і кислотність
- b. відповідність найменуванню, стандарту
- c. відсоток вологи і наявність сторонніх домішок
- d. все перелічене

8) Під час експертизи у жирах тваринного та рослинного походження, визначають:

- a. відсоток та вид жирів у суміші
- b. наявність домішок
- c. відповідність стандарту
- d. все перелічене

9) Для харчової експертизи ковбасних виробів відбирають _____ г продукту?

10) Під час експертизи у хлібі, хлібобулочних та кондитерських виробках, визначають:

- a. вид жиру і барвника
- b. відсоток вологи
- c. відповідність стандартам
- d. вміст домішок
- e. органолептичні та фізико-хімічні показники
- f. все перелічене

11) Наявність і кількість генетично модифікованих організмів; вміст крохмалю та солі визначають під час експертизи _____?

12) Для визначення концентрації розчинів фотокolorиметричним методом необхідно здійснити низку таких послідовних операцій: (визначіть послідовність)

- a. перерахувати концентрацію розчину за відповідними таблицями у числові значення
- b. побудувати калібрувальний графік, що характеризує залежність оптичної густини досліджуваного розчину від його концентрації
- c. користуючись графіком визначити концентрацію розчину
- d. вибрати необхідні для аналізу світлофільтри і робочі кювети

13) Фальсифікація фруктів і овочів може також відбуватися наступними способами

- a. продаж недозрілих плодів;
- b. реалізація неякісної продукції
- c. додавання нітратів та інших з'єднань для прискорення процесу дозрівання
- d. додавання консервантів й антибіотиків

14) Фотокolorиметричний метод є стандартизованим методом визначення загального вмісту _____ та _____ у більшості видів харчових продуктів.

15) До групи рибних товарів відносять:

- a. нерибні об'єкти промислу і продукти, що виробляються з них
- b. солоні, в'ялені та копчені рибні товари
- c. ікорні товари
- d. рибні консерви; кулінарні рибні вироби
- e. рибу живу, охолоджену і морожену

21) Про обробку фруктів нітратами може свідчити недозріде насіння (кісточка) у зрілому плоду?

Так/ні

22) Виберіть вірний варіант відповіді: ідентифікація – це

23) Виберіть вірний варіант відповіді: фальсифікація – це

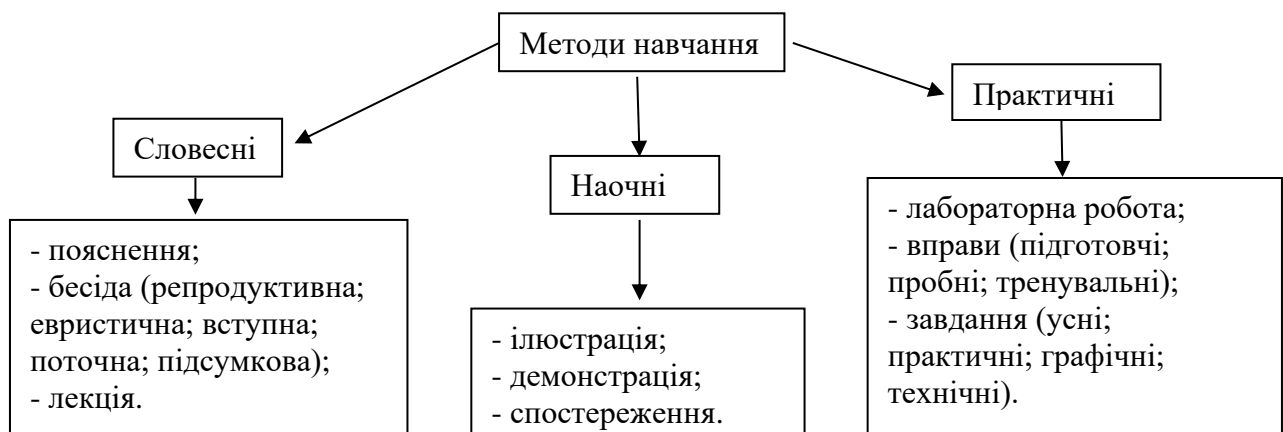
24) До кількісних методів виявлення фальсифікації належать: (виберіть зі списку)

25) До якісних методів виявлення фальсифікації належать: (виберіть зі списку)

Комплект питань та тестів на іспит є сумою усіх питань та тестів за три змістовні модулі. Також на співбесіду до іспиту можуть бути внесені будь-які питання, які входять до опрацьованих тем на лекційних та лабораторних заняттях.

6. Методи навчання

Для засвоєння знань і навичок з дисципліни «Ідентифікація та методи виявлення фальсифікації харчової продукції» використовуються словесні, наочні і практичні методи навчання.

7. Методи оцінювання

Експрес-контроль (на кожному лабораторному занятті проводиться усне опитування декількох здобувачів вищої освіти для з'ясування ступеня засвоєння і закріплення матеріалу лекційних, лабораторних занять і під час самостійного опрацювання по завданню викладача).

Перевірка виконаних завдань на електронній платформі та захист завдань для самостійного опрацювання, виконаних лабораторних робіт.

Змістовні модулі (тестування):

Модуль 1 – Суть та основні аспекти ідентифікації харчової продукції

Модуль 2 – Фальсифікація харчової продукції

Підсумкова перевірка знань:

екзамен за білетами, що містять 2 теоретичні питання та 10 тестових завдань під час аудиторного навчання або 30 тестів і співбесіду під час дистанційного.

8. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{ат}}$.

Після завершення підсумкової атестації з дисципліни у відомість обліку успішності заносяться: рейтинг кожного здобувача вищої освіти з атестації, визначений за формулою вище їх рейтинг із засвоєння дисципліни, а також визначена згідно з таблицею вище національна оцінка.

9. Навчально-методичне забезпечення

Методичне забезпечення для повного надання і засвоєння студентами знань з дисципліни «Ідентифікація та методи виявлення фальсифікації харчової продукції» здійснюється завдяки розробленому навчально-методичному комплексу, його робочої програми, електронного курсу дисципліни на базі <https://elearn.nubip.edu.ua/>, конспекту лекцій з дисципліни, основної та допоміжної літератури, а також періодичних професійних видань.

10. Рекомендована література

Основна:

Дубініна А.А., Овчиннікова І.Ф., Дубініна С.О. та ін. Методи визначення фальсифікації товарів Підручник. «Видавничий дім «Професіонал», 2010. 272 с.

Ідентифікація продукції та методи виявлення фальсифікації : лабораторний практикум. уклад. : О. О. Хижняк. К. НУХТ, 2014. 62 с.

Ідентифікація та методи виявлення фальсифікації : навчальний посібник / Воробець М.М., Сачко А.В., Кобаса І.М. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2017. 96 с.

Назаренко Л. О. Ідентифікація та фальсифікація продовольчих товарів слайд-курс: [текст] : навч. посіб. / Л. О. Назаренко - К. : "Центр учбової літератури", 2014. 248 с

Полікарпов І.С., Закусілов А.П. Ідентифікація товарів: Підручник. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. 344 с.

Сучасні методи ідентифікації та визначення фальсифікованих товарів : пакет комплексних контрольних завдань / укл. : А. А. Дубініна, Т. М. Попова. ХДУХТ, 2018.

Допоміжна:

Гігієна харчування з основами нутриціології: Підручник; У 2 кн. – Кн.1 / Т. І. Аністратенко, Т.М. Білко, О.В. Благодарова та ін.; За ред. проф. В.І. Ципріяна. – К.: Медицина, 2007. – 528 с.

Григоренко, О. До питання моніторингу стану харчування населення України [Текст] / О. Григоренко // Товари і ринки: Міжнар. наук.-практ. журнал. – КНТЕУ. – 2010. – № 2. – С. 118–124.

Димань Т.М. Екотрофологія. Основи екологічно безпечного харчування: навч. пос. / Т.М. Димань, М.М. Барановський, Г.О. Білявський та ін. – К.: Лібра, 2006. – 304 с.

Дієтичне та дитяче харчування: навч. посіб. / І.М. Грищенко, Н.М. Кравчук; Київськ. нац. торгов.-екон. ун-т. - К. : [б. и.], 2003. – 287с.

Закон України «Про безпечність та якість харчових продуктів» від 06.09.05 р. № 2809-IV.

Матасар, І.Т. Гігієнічна оцінка стану харчування працездатного населення в сучасних екологічних умовах: Автореф. дис... д-ра мед. наук: 14.02.01 [Текст] / І.Т. Матасар. – К.: Нац. мед. ун-т ім. О.О. Богомольця., 2001. – 40 с.

Про внесення змін до Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини» Закон України від 06.09.2005 № 2809-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2809-15>.

Рудавська Г.Б. Наукові підходи та практичні аспекти оптимізації асортименту продуктів спеціального призначення: Монографія / Г.Б. Рудавська, Є.В. Тищенко, Є.В. Притульська – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – 371 с.

Сирохман І.В. Товарознавство харчових продуктів функціонального призначення: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / І.В. Сирохман, В.М. Завгородня. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 544 с.

Харчування людини і сучасне довкілля: теорія і практика / Пересічний М.І., Кравченко М.Ф., Корзун В.Н., Григоренко О.М. – К.: КНТЕУ. 2002. – 526 с.

Аксьонова, О. Ф., Агафонова, Ю. Ю., & Сергієнко, А. О. (2016). Екологічна експертиза виробництва харчових продуктів. Опорний конспект.

Батутіна, А. П., and І. В. Ємченко. "Експертиза товарів." К.: ЦУЛ (2003).

Євлаш, В. В., Самойленко, С. О., Отрошко, Н. О., Буряк, І. А. (2016). Експрес-методи дослідження безпечності та якості харчових продуктів. 336 с.

Касянчук, В. В., Микитюк, П. В., & Олійник, Л. В. (2007). Ветеринарно-санітарна експертиза з основами технології переробки продуктів тваринництва. Нова Книга.

Крюк, Т. В., & Гранковська, Р. С. (2012). Експертні дослідження молочних продуктів за органолептичними та фізико-хімічними показниками. Товарознавство та інновації, (4), 248-258.

Пашенко, В. Г., Сєногонова, Л. І., & Становіхіна, А. С. (2011). Товарознавча експертиза сухих харчових сумішей для спортсменів. Восточно-Европейский журнал передовых технологий, (2 (6)), 54-58.

Смоляр, В. І. "Харчова експертиза." К.: Здоров'я (2005).

11. Інформаційні ресурси

Навчальний портал НУБіП – <http://elearn.nubip.edu.ua/>
Міністерство аграрної політики та продовольства України – <https://minagro.gov.ua/>
Міністерство економіки України – <https://www.me.gov.ua/>

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України –
<https://mepr.gov.ua/>

Міністерство охорони здоров'я України – <https://moz.gov.ua/>

ДЕРЖПРОДСПОЖИВСЛУЖБА – <https://dpss.gov.ua/>

Food and Agriculture Organization of the United Nations – www.fao.org/